

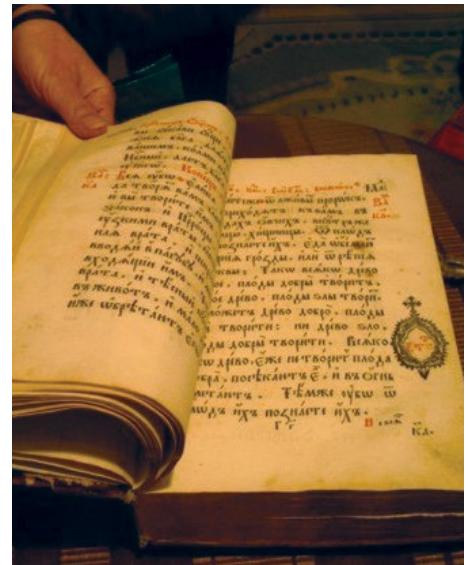

VRŠAC

TRAGOM
VRŠAČKE
KULTURE

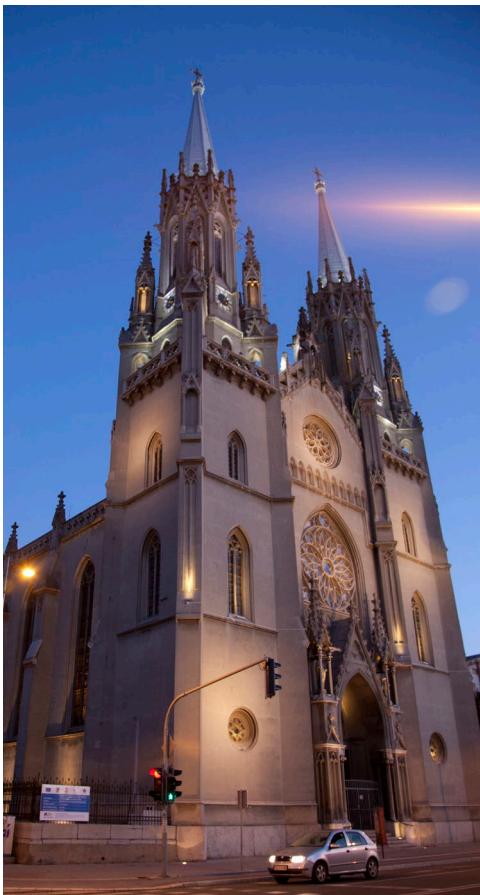
Vladičansku rezidenciju banatskih episkopa podigao je vladika Jovan Georgijević koji je 1750. godine vratio episkopsku stolicu iz Karansebeša u Vršac. U okviru dvora sagrađen je pridvorni hram u kojem se nalazi čudotvorna ikona Bogorodica Vinčanska-Bezdinska. Dvorska galerija bogata je portretima vršačkih episkopa i drugih crkvenih velikodostojnika, velikom zbirkom starih rukopisa, ikona i knjiga od kojih je najstarije "Vatinsko jevanđelje" i datira iz druge polovine 16 veka.

Crkva svetog Oca Nikolaja sazidana je u 18. veku i najstariji je pravoslavni hram Vršcu. U kriptama crkve sahranjeno je nekoliko vršačkih vladika. Crkva nije samo pravoslavni hram već je i značajan spomenik kulture koji je ukrašavalo niz poznatih slikara čija se dela i danas nalaze u njoj. To su Nikola Nešković sa 10 celivajućih ikona, Pavel Đurković koji je uradio ikonostas, Simeon Jakšić i Mihajlo Popović sa zidnim slikama i dve slike Paje Jovanovića, "Sveti Nikola spasava osuđenike" i "Sveta Angelina" za koju se veruje da je lik Angeline radio po liku svoje majke.

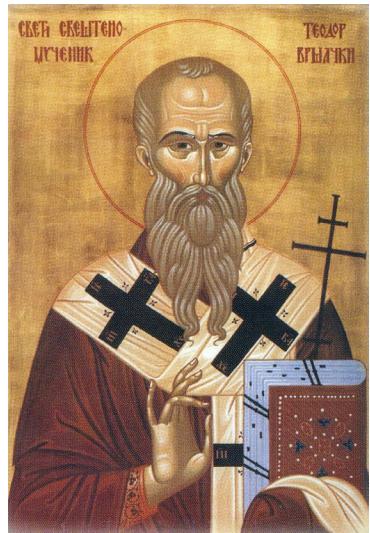

Crkva Svetog Gerharda

Velelepni rimokatolički hram, posvećen Sv. Gerhardu, zidan je od 1860. do 1863. godine i danas predstavlja jedan od najreprezentativnijih objekata u gradu. Projekat se do detalja oslanja na srednjevekovnu gotičku kulturu. Enterijer crkve bogato je opremljen izrezbarenim nameštajem, ukrašen zidnim i oltarskim slikama, vitražima i skulpturama. Glavnu oltarsku palu je 1863. naslikao profesor bečke Akademije Peter Johan Gajger. Ono po čemu se ova crkva, sem svoje veličine, ističe su orgulje zbog kojih je ova bogomolja i svojevrsna koncertna dvorana gde su do sada nastupali mnogobrojni horovi i poznati operski pevači.

Crkva Svetog Teodora Vršačkog

Teodor Nestorović, vršački vladika, 1594. godine, podigao je Banaćane na ustanak protiv turaka. Banaćani su pod barjakom Svetog Save uspeli da osvoje Banat ali je turska vojska nakon par meseci uspela da povrati izgubljene gradove a vršački vladika je uhvaćen i kažnjen tako što mu je životom odrana koža. Četiri veka kasnije proglašen je za svetitelja od strane Srpske Pravoslavne crkve i time Vršac postaje jedan od retkih gradova koji ima Svetitelja sa imenom grada – Sv. Teodor Vršački. U čast ovog Svetitelja na Vršačkom bregu je 2002. godine podignut i osveštan hram Svetog Teodora Vršačkog.

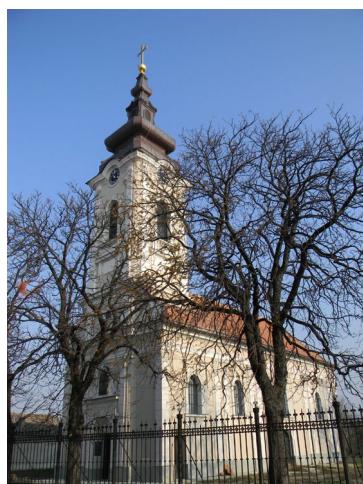

Crkva Svetog Krsta

Spada među najstarije sačuvane građevine XVIII veka i nalazi se na vršačkom bregu. Njeno podizanje započeto je oko 1720. godine zahvaljujući dobrovoljnim prilozima nemačkih kolonista, a završena 1728. godine. Pošto je kapela više puta teško oštećena, njen prvobitni izgled samo je delimično očuvan. Zvonik koji se diže sa zapadne strane podignut je tek početkom XIX veka. Crkvica, kako je vrščani zovu, predstavlja zaštićeni spomenik kulture u kojoj se nalazi nekoliko sakralnih slika i raspeće slikano u Pragu 1918. godine. U crkvi se nalazi i slika Bogorodice sa Hristom potpisana sa Villem Tir 1888.

Uspenska crkva

Poznata još i pod nazivom Mala crkva, sagradena je između 1761. i 1766. godine u vreme episkopa Jovana Đorđevića. Podignuta je kao zadužbina ovdašnjeg trgovca Hadži-Alekse Nikolića i nazivana je i "Aleksina crkva". U početku nije imala toranj pa je on dograđen 1786. a 1814. godine dobija tipično barokni metalni krov. Crkva je više puta popravljana, stari elementi fasadne plastike nestali su u pseudobaroknoj restauraciji iz 1909. godine. U crkvi se nalazi bogato izrezbaren ikonostas koji je 1809. godine naslikao Arsa Teodorović uz pomoć Aksentija Popovića i Josifa Rajkova. Porta ove crkve nekada je bilo omiljeno sastajalište mladih koji su ovde priređivali igranke uz muziku gajdaša.

Rumunska crkva

Zalaganjem prote Trajana Opree i dr Petra Cepenjaga i uz obilatu finansijsku potporu nekoliko ktitora 1911. godine počela je gradnja crkve Svetog Spasa po planovima arhitekte Dimitrija Boitara. Osvetvana je 1913. godine. Na ukrašavanju hrama učestvovali su slikar Virgil Simonesku, skulptori Nistor i Josif Bosiok i kamenorezac Joan Voina. Inspirisana je uglavnom vizantijskom sakralnom arhitekturom, ima specifično krstoobrazno rešenje koje se teže uočava u osnovi i unutrašnjosti. Živopisnost fasada na kojima se javljaju teslerasti krovni venci i slepe arkade naglašena je još više polihromijom građevinskog materijala, odnosno, naizmeničnim smenjivanjem žute i crvene klinker opeke. Hram je posvećen Uspenju Gospodnjem.

Jedan je od najznačajnijih manastira u jugoistočnom Banatu, nastao u XV veku a osnovao ga je Jovan Branković, poslednji iz loze Brankovića. U crkvi posvećenoj Sv. Jovanu Krstitelju, nalaze se ostaci ranijih fresaka iz 1743. godine i relativno dobro su očuvane. Ispod se nalazi još stariji sloj fresaka koji nije ispitana, kao i freske koje su nastale u XVIII veku. Manastir u svojoj riznici čuva više vrednih rukopisnih i štampanih knjiga, kao i niz slika poznatih slikara kao što su Jovan Popović iz Opova, Johan Tobias Kaergling, Arsenije Petrović, Pavel Đurković i drugih manje poznatih autora. U manastiru se, na Bogorodičinom tronu, nalazi ikona poznata kao "Dostojno Jest" kojoj se pridaje čudotvorna moć. Potiče sa Svetе gore Atonske a u manastir je doneta 1803. godine.

Manastir Malo Središte

U davnini nazivan i manastir Svetih Arhangela Mihajla i Gavrila podigao ga je despot Jovan Branković s kraja XV veka na mestu današnjeg sela Malo Središte. Stari manastir Središte bio je jedan od znamenja postvizantijske kulture na granici istoka i zapada. Molitveno je zbrajao srbe do 1777. godine kada je zakonom o crkvenim reformama, koji je sproveo Marija Terezija, ugašen sa još nekoliko manastira u Banatu. Prinudnim odlaskom monaha koristila se kratko vreme kao parohijska crkva do 1788. godine, kada je upadom turaka opljačkana i spaljena. Manastir Središte obnovljen je iz temelja u periodu 1995 – 2003. godine. Ceo manastir posvećen je Čudotvornoj ikoni Presvete Bogorodice.

Apoteka na stepenicama

Predstavlja jednu od najstarijih i najreprezentativnijih kuća nekadašnjeg Vršca te je kao istorijski spomenik stavljena pod zaštitu države. Pretpostavlja se da je sagrađena već oko polovine XVIII veka i u njoj je 1783. godine otvorena prva vršačka apoteka, poznata kao apoteka "Kod Spasitelja" i tu namenu zdanje je zadržalo sve do 1965. godine. Danas je to depadans Gradskog muzeja sa stalnim postavkama "Istorija zdravstvene kulture Banata", arheološka postavka "Od praistorije do serdnjeg veka" i "Sećanje na Paju Jovanovića". Ova postavka pored ličnih stvari poznatog slikara sadrži i prepiske, fotografije i radove kao što su portret kralja Aleksandra i čuveni Triptihon na kojem je Paja ovekovečio svoj rodni grad.

Sterijina kuća

Posle 156 godina od smrti oca srpske drame Jovana Sterije Popovića, kuća na Trgu Svetog Teodora Vršačkog, u kojoj je ovaj istaknuti Vrščanin živeo i radio konačno je dobila pravu namenu - postala je Sterijin muzej. Ceo sprat zgrade, koju je Sterijin brat Đorđe Popović zaveštao Srpskoj pravoslavnoj crkvi, sada je oplemenjen originalnim nameštajem koji je slavni pisac koristio. Među njima je i pisaci sto, na kom je pisao drame i komedije, koje su ga učinile besmrtnim. Originalni rukopisi "Pokondirene tikve", "Zle žene", "Kir Janje", "Laže i paralaže" i brojnih drugih Sterijinih dela, nalaze se u vitrinama spomen sobe, a na zidovima su uramljeni faksimili i dokumenti. Tu su još izloženi dokumenti i fotografije a jedan od zidova krasi portret Sterije koji je oslikao čuveni Uroš Predić. Svi ti eksponati prikupljeni su iz Gradskog muzeja u Vršcu, Akademije nauka i Matrice srpske.

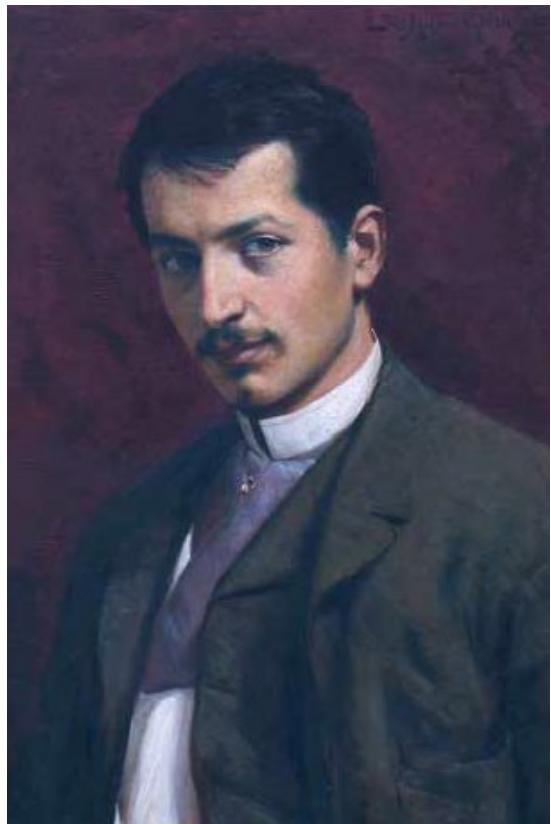

Davne 1882. godine, na predlog Julijusa Friša, Gradska predstavništvo vršačke municipije donosi odluku o osnivanju Muzeja. Odluku je iniciralo otkrivanje velike ostave rimskog novca cara Konstantina iz IV veka u Velikom ritu kraj Vršca. U periodu od 1882. do 1894. godine, kad Muzej dobija prostorije u zgradbi Konkordija a za kustosa je postavljen Feliks Mileker, kome pripada velika zasluga za obogaćivanje muzejske zbirke putem terenskih iskopavanja, otkupa predmeta od kolezionara, a znatan deo starina našao je svoje mesto u Muzeju i poklonom brojnih darodavaca. Zgrada Konkordija, gde je 1896. godine održana prva izložba, u kojoj je Muzej tada funkcionalao, bila je premala pa je 1905. godine otkupljena zgrada nemačkog zabavišta za potrebe Gradskog muzeja i Gradske javne biblioteke koje su početkom 1898. godine spojene u jednu ustanovu. Nakon Arheološke, Numizmatičke i Istorijatske zbirke, 1909. godine, formiraju se Etnološka i Prirodnjačka zbirka, a godinu dana kasnije i Umetnička. Danas muzej broji preko 250.000 eksponata u nekoliko stručnih odeljenja: arheološko, istorijsko, numizmatičko, etnološko, prirodnjačko i umetničko, kao i konzervatorska radionica, a registrovan je i kao Ustanova koja se bavi prikupljanjem, istraživanjem, obradom, izlaganjem i publikovanjem muzejske građe.

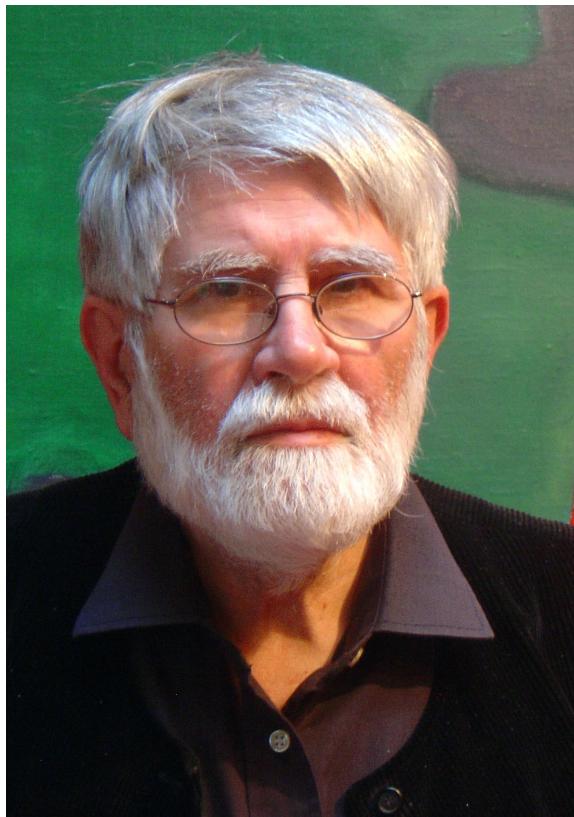
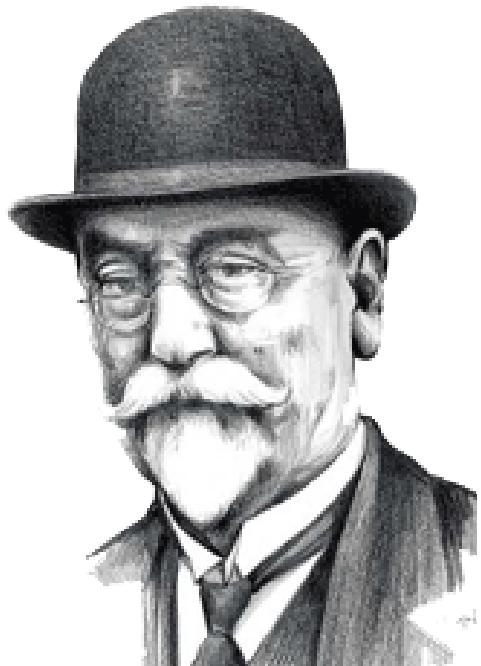

Jovan Sterija Popović, otac srpske drame i književnik, rođen je u Vršcu 13. januara 1806. godine. Gimnaziju završio u Pešti a studije prava završio je u Slovačkoj 1930. godine. Njegov književni rad počinje veoma rano i to pisanjem poezije kasnije i prozu. Za vreme školovanja u Temišvaru objavio je svoju prvu zbirku pesama i tako počinje njegovo intenzivno bavljenje književnošću. Prve njegove knjige "Svetislav i Mileva" (Nevinost) i "Boj na Kosovu" naišle su na odličan prijem kod čitalaca. Napisao je komedije "Laža i paralaža", "Tvrdica", "Pokondirena tikva", "Zla žena", "Ženidba i udadba", "Beograd nekad i sad" i "Rodoljpci". Radio je kao advokat i profesor u Kragujevcu i Beogradu. Bio je stalni saradnik Matice srpske, ministar prosvete od 1842. do 1848. godine i jedan od osnivača brojnih kulturnih i prosvetnih ustanova, kao što su Srpska akademija nauka i Narodno pozorište. Umro je u Vršcu 10. marta 1856. godine.

Paja Jovanović rođen je u Vršcu 16. juna 1859. godine, kao sin poznatog vršačkog fotografa. Osnovnu školu i Gimnaziju završava u Vršcu a zatim uspeva da dobije stipendiju Matice srpske za studije slikarstva u Beču koje završava jula 1880. Serijal slika: Ranjeni crnogorac, Mačevanje, Guslar, Kićenje neveste, Borba petlova... skreće na sebe pažnju evropske javnosti. Na Milenijumskoj izložbi u Budimpešti 1896. Izlaže "Vršački triptihon" sliku na kojoj učinio besmrtnim svoj Vršac. Počinje da se bavi pravcem zvanim Istorizam i u tom period nastaju dela: Proglašenje Dušanovog zakonika, Sveti Sava kruniše Stevana Prvovenčanog, Sveti Sava miri braću i Takovski ustanački portret dominiraju trećom fazom njegovog stvaralaštva i tada postaje jedan od najboljih evropskih i svetskih portretista XX veka. Portretisao je Mihajla Pupina, cara Franju Josifa, crnogorskog kralja Nikolu, prestolonaslednika Danila, princezu Milicu, kralja Aleksandra Karadorđevića... Umro je u Beču 1957. godine.

Feliks Mileker je rođen u Vršcu 14. januara 1858. godine, gde je završio osnovnu školu i nekoliko razreda gimnazije. Diplomirao je u Segedinu i kao učitelj počinje da radi u Beloj Crkvi. Tu objavljuje svoj prvi naučni rad pod nazivom *Werschetz im letzem Tiirhen Kriege und Jakob Hennemann* (Vršac za vreme poslednjeg turskog rata i Jakob Heneman) zbog kojeg biva pozvan u Vršac da radi kao učitelj i nastavnik u Realnoj gimnaziji, da sakupi građu i napiše istoriju Vršca. 1894. godine odlukom Magistrata muzej počinje sa radom a Mileker postaje prvi kustos muzeja u Vršcu. Napisao je preko 200 naučnih radova i bio je član mnogih stručnih udruženja. Njegov dugogodišnji rad na prikupljanju predmeta za zbirke muzeja u Vršcu rezultirao je, u momentu smrti, sa blizu 135.000 predmeta. Umro je u Vršcu 26. aprila 1942. godine.

Slikar Robert Hamerštíl rođen je 18. februara 1933. godine u Vršcu. Talenat za slikarstvo je nasledio od oca koji je slikao ikone. Za vreme Drugog svetskog rata uspeva da pobegne iz logora, sa bratom i majkom, u Mađarsku odakle prelazi u Austriju. 1958. godine dobija svoju prvu nagradu za slikarstvo i to od Austrijskih sindikata a već naredne godine počinje da studira slikarstvo u Beču. Prepoznatljiv stil Roberta Hamerštíla odražava se u motivima Vršca kao što su crkveni tornjevi, silueta kule, vršačke ulice... redovno se pojavljuju na njegovim slikama. Pored slikarstva se bavi i književnošću. Napisao je nekoliko knjiga od kojih je autobiografija "O ikonama i pacovima" objavljena 2003. godine, u Vršcu, na srpskom jeziku a za knjigu "Drvo života" dobija Državnu diplomu austrijskog Ministarstva za trgovinu i kulturu. Od 2011. godine, u selu Gudurica nadomak Vršca, otvoren je muzej gde je izložena stalna postavka Hamerštílovih radova.

Izdavač
Turistička organizacija opštine Vršac
tel: 013 831 055, 832 430, 830 492
www.to.vrsac.com

Fotografije: Aleksandar Putnik, Foto klub "Vršac" i arhiva TOO Vršac